

Przemysław Łagodski, Elżbieta Jaworska

Akademia Rolnicza w Szczecinie

PROCES BOŁOŃSKI A JAKOŚĆ NAUCZANIA – WYBRANE ZAGADNIENIA

Dzisiejszy rynek pracy stwarza jego uczestnikom nieograniczone możliwości zastosowania posiadanej wiedzy w praktyce. Jednocześnie stawia przed nimi bardzo wysokie wymagania co do zasobu i jakości nabytej wiedzy. W związku z tym trzeba położyć szczególny nacisk na sposoby kształcenia zapewniające wszechstronne kształtowanie i rozwój osobowości absolwenta. W literaturze tematu za cele kształcenia uważa się świadomie założone skutki wynikające z funkcjonowania systemu oświatowego [Ziejewski 2000, s. 16]. Współczesne cele kształcenia powinny zakładać maksymalny rozwój kompetencji uczestników tego procesu. Za najważniejsze z nich uważa się [Hońko 2002, s. 184; Sowiński 1998, s. 5]:

- uczenie się, czyli przyswajanie określonych treści merytorycznych,
- myślenie, czyli dostrzeganie związków przeszłości z teraźniejszością, a tej z przyszłością,
- poszukiwanie, tj. uporczywe zdobywanie, porządkowanie i wykorzystywanie informacji z różnych źródeł,
- doskonalenie się, czyli ocena postaw i postępowania własnego i innych,
- komunikowanie się, tzn. skuteczne porozumiewanie się,
- współpracę, tj. negocjowanie i osiąganie porozumienia, podejmowanie decyzji grupowych,
- działanie, czyli organizowanie pracy własnej i innych.

Cele te są uniwersalne i mogą dotyczyć kształcenia w każdej dziedzinie. Przykładowo w zakresie nauczania rachunkowości na podstawie wymienionych można sformułować trzy cele podstawowe [Ziejewski 2000, s. 15; Kupisiewicz 1978, s. 76]:

- cel poznawczy – związany z zapoznaniem studentów z wiedzą z zakresu m.in. dokumentacji księgowej, ewidencji operacji gospodarczych, obliczania wyniku finansowego oraz sporządzania sprawozdań finansowych,

- cel kształcący – dotyczący kształtowania pojęć, praw i twierdzeń; wiąże się on z doskonaleniem u studentów umiejętności prawidłowej analizy, wyciągania wniosków, logicznego myślenia, a także krytycznej oceny zjawisk,

- cel wychowawczy – jego realizacja jest związana z rozwojem aktywności, pracowitości oraz samodzielności studentów, a także kontrolą i sprawdzaniem nabytej przez nich wiedzy w praktyce.

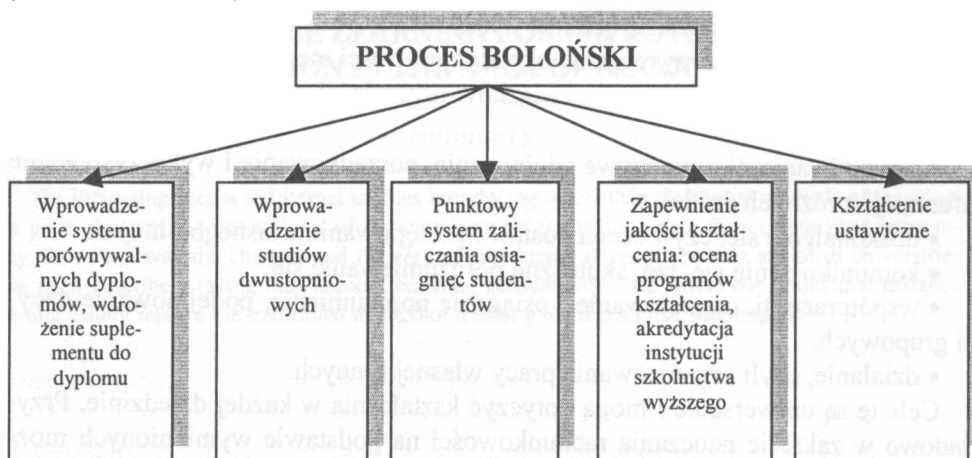
W środowiskach akademickich od wielu lat toczy się dyskusja nad potrzebą wypracowania „standardów kształcenia” w zakresie szkolnictwa wyższego. Wyrazem tego była podpisana w 1999 r. (także przez Polskę) „Deklaracja bolońska”. Jest to porozumienie określające zespół reguł kształcenia, które kraje-sygnatariusze zobowiązały się wprowadzić i przestrzegać na swoich terytoriach. Działania związane z tzw. procesem bolońskim realizowane są na trzech płaszczyznach:

- współpraca na poziomie rządów w dziedzinie dostosowania regulacji prawnych w sferze szkolnictwa wyższego, a także współpracy komisji akredytacyjnych uznawanych przez rządy państw sygnatariuszy,

- działań podejmowanych bezpośrednio przez instytucje szkolnictwa wyższego, w tym konferencje rektorów, prowadzących do wdrożenia zmian w szkolnictwie wyższym,

- współpracy organizacji studenckich działających w poszczególnych krajach w celu upowszechniania problematyki związanej z procesem bolońskim.

Realizacja procesu bolońskiego opiera się na kilku głównych filarach, które przedstawiono na rys. 1.

Rys. 1. Podstawowe filary procesu bolońskiego

Źródło: opracowanie własne.

Idee „Deklaracji bolońskiej” stanowią część składową przygotowanej w Polsce ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. Ustawa podejmuje problem nowelizacji standardów kształcenia (nauczania) w Polsce w kontekście postanowień „Deklaracji bolońskiej”. Ustalenia dotyczące nowelizacji standardów nauczania zostały podniesione w uchwale Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego (120/2004), gdzie przede wszystkim sprecyzowano pojęcie kierunku studiów. Uchwała ponadto precyzuje elementy składowe standardów nauczania oraz charakteryzuje sposób ich przygotowania i wdrożenia. Zgodnie z postanowieniami uchwały standardy nauczania powinny zawierać:

- ogólną charakterystykę kierunków studiów,
- sylwetkę absolwenta,
- minimum programowe kształcenia na danym kierunku,
- charakterystykę praktyk zawodowych i inne.

Ogólna charakterystyka kierunku powinna określać (na każdym stopniu) m.in. czas trwania studiów, minimalną liczbę godzin zajęć, tytuł zawodowy nadawany po ukończeniu danego kierunku. W sylwetce absolwenta powinno być określone przygotowanie zawodowe uzyskiwane w wyniku ukończenia studiów. Minimum programowe kształcenia powinno obejmować podstawowy (obligatoryjny) zestaw przedmiotów wchodzących do ustalonych przez uczelnie programów nauczania na danym kierunku studiów. Minimum programowe powinno obejmować przedmioty ogólne, podobne na wszystkich kierunkach studiów oraz przedmioty podstawowe i kierunkowe właściwe dla danego kierunku studiów. Przykładowo w zakresie rachunkowości prace w kierunku standaryzacji nauczania zaowocowały w 2000 r. propozycją wprowadzenia nowego kierunku studiów – rachunkowość. Prace były prowadzone przez Komisję ds. Edukacji Rady Naukowej Stowarzyszenia Księgowych w Polsce od 1999 r. Przyjęty w maju projekt Komisji zakładał, że nowy kierunek rachunkowość będzie obejmował następujące bloki przedmiotów [Kiziukiewicz 2000, s. 80]:

- przedmioty ogólne – 20,8%,
- przedmioty ilościowe – 6,7%,
- przedmioty z zakresu ekonomii i zarządzania – 12,5%,
- przedmioty informatyczne – 6,0%,
- przedmioty z zakresu prawa – 12,5%,
- przedmioty z zakresu finansów – 9,5%,
- przedmioty z zakresu rachunkowości 32,0%.

Szczegółowy układ przedmiotów z bloku rachunkowość przedstawiono w tab. 1.

W myśl projektu Komisji od trzeciego roku studiów występują kierunkowe i specjalizacyjne przedmioty z rachunkowości. Trzeba zwrócić uwagę, że przedmioty specjalizacyjne mogą ulegać modyfikacji na poszczególnych uczelniach (rozszerzeniu lub ograniczeniu) w zależności od konkretnych warunków [Kiziukiewicz 2000, s. 91].

Tabela 1. Nauczanie rachunkowości na kierunku studiów rachunkowość według projektu Komisji ds. Edukacji Rady Naukowej SKwP

Lp.	Przedmiot	Liczba godzin	Wykład	Ćwiczenia	Laboratorium	Semestr	Egzamin/zaliczenia
II rok							
1	Podstawy rachunkowości	60	30	30		3	E
2	Rachunkowość finansowa	90	45	45		4	E
Razem II rok		150	75	75			
III rok							
3	Organizacja rachunkowości	45	30	15		5	E
4	Formy ewidencji podatkowej	30	15	15		5	Z
5	Rachunek kosztów	60	30	30		5	E
6	Rachunkowość zarządcza i controlling	45	15	30		6	E
7	Sprawozdawczość finansowa	45	30	15		6	E
8	Rachunkowość w postępowaniu upadłościowym	30	15	15		6	Z
9	Rachunkowość połączeń jednostek gospodarczych	15	15			6	Z
10	Komputerowe systemy ewidencyjne	60	15		45		Z
Razem III rok		330	165	120	45		
IV rok							
11	Analiza finansowa	60	30	30		7	E
12	Rewizja finansowa	30	15	15		7	Z
13	Rewizja skarbową i podatkową	30	15	15		7	Z
14	Rachunkowość bankowa	30	15	15		7	Z
15	Rachunkowość grup kapitałowych	30	15	15		8	E
16	Standardy rachunkowości	30	30	15		8	E
17	Ewidencja papierów wartościowych w systemie depozytowym						
18	Rachunkowość funduszy emerytalnych	30	15	15		8	E
		15	15			8	Z
Razem IV rok		255	150	105			
V rok							
19	Rachunkowość w międzynarodowym obrocie gospodarczym						
	Rachunkowość ubezpieczyciela	30	30			9	E
20	Rachunkowość finansów publicznych	30	15	15		9	Z
21	Rachunkowość jednostek non-profit	30	15	15		9	E
22	Rewizja finansowa wspomagana komputerowo	30	15	15		9	Z
23	Symulacje komputerowe w decyzjach ekonomicznych	15			15	9	Z
24	Wycena podmiotów gospodarczych	15			15	10	Z
25	Rachunkowość funduszy inwestycyjnych	30	15	15		10	E
26		15	15			10	Z
Razem V rok		195	105	60	30		
OGÓLEM ZA CAŁE STUDIA		930	495	360	74		

Źródło: opracowanie na podstawie [Kiziukiewicz 2000, s. 89-91].

Spełnienie przez uczelnie kryteriów dotyczących minimum programowego dla określonych kierunków studiów to tylko jeden z elementów poprawy jakości nauczania. Praktycznej weryfikacji jakości kształcenia ma służyć działająca w Polsce od kilku lat Państwowa Komisja Akredytacyjna, której zadaniem jest stwierdzenie zgodności jakości kształcenia prowadzonego na danym kierunku studiów z przyjętymi standardami. Trzeba jednak podkreślić, że działanie Państwowej Komisji Akredytacyjnej sprowadza się jedynie do sprawdzenia, czy uczelnie spełniają standardy kadrowe, organizacyjne i inne, co nie jest jednoznaczne z zapewnieniem określonej liczby dobrze przygotowanych kandydatów zdolnych zaistnieć na rynku pracy.

Jednym ze wskaźników jakości nauczania jest dostosowanie kwalifikacji zawodowych absolwentów do potrzeb regionalnego i lokalnego rynku pracy. Potrzeby rynku pracy oraz oczekiwania pracodawców powinny być podstawowym wyznacznikiem „podaży” absolwentów na określony rynek pracy [Gerlach 2001, s. 56]. Ważnym elementem, bezpośrednio z tym związanym, jest właściwe kształtowanie cech idealnego absolwenta uczelni wyższej. Nawiązując do nauczania rachunkowości, można stwierdzić, że nie każdy absolwent studiów ekonomicznych zostanie w przyszłości księgowym. Natomiast nabyta w czasie studiów wiedza z rachunkowości może być dodatkowym atutem w czasie poszukiwania pracy [Hońko 2002, s. 188]. Wydaje się, że specyficzne cechy absolwenta kierunku ekonomicznego o specjalności rachunkowość, takie jak: systematyczność, skrupulatność, twórcze myślenie, stwarzają możliwość jego łatwiejszego i szybszego przystosowania się do pracy w zespole.

W warunkach konkurencyjności gospodarki rynkowej oraz funkcjonowania Polski w ramach struktur unijnych nie do przecenienia staje się kompleksowe podejście do jakości nauczania w szkolnictwie wyższym. Pozytywnym sygnałem zmian zachodzących w tym zakresie jest podpisanie przez Polskę „Deklaracji bolońskiej”. Realizacja procesu bolońskiego zmusza nasz kraj do wprowadzania zmian w ustawodawstwie dotyczącym szkolnictwa wyższego, które mają zapewnić absolwentom polskich uczelni takie same możliwości zaistnienia na unijnym rynku pracy, jak absolwentom uczelni zachodnich.

Literatura

- Gerlach R. (red.), *Kształcenie prozawodowe i zawodowe w kontekście integracji Europy*, Wyd. AB, Bydgoszcz 2001.
- Hońko S., *Rola problemowych metod nauczania rachunkowości w procesie kształcenia ekonomisty – wykorzystanie doświadczeń szkolnictwa amerykańskiego*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” 2002, t. 11 (67).
- Kiziukiewicz T., *Rachunkowość jako kierunek studiów*, [w:] *Dydaktyczne problemy finansów i rachunkowości*, Szczecin 2000.

Kupisiewicz C., *Podstawy dydaktyki ogólnej*, PWE, Warszawa 1978.

Sowiński J.P., *Dlaczego kompetencje?*, „Nowa Szkoła” 1998, nr 2.

Ziejewski T., *Nauczanie wielostronne, polimetodyczne, multimedialne*, Wyd. AR w Szczecinie, Szczecin 2000.

DECLARATION OF BOLOGNE AS QUALITY EDUCATION – CHOSEN ISSUES

Summary

Bringing up quality of instructing is one of conditions of Polish fitting superior educational system for requirements of modern instructing in Europe. This article presents basic assumptions of Bologna Process and premises from it in range of quality of education in university level schools.